

Aftale mellem regeringen Socialdemokratiet,
Venstre, Socialistisk
Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten,
Det Konservative Folkeparti, Danmarksde-
mokraterne, Dansk Folkeparti, Nye Borger-
lige, Liberal Alliance, Frie Grønne, Alternati-
vet og Moderaterne om:

Kommissorium for opdatering af magtud-
redningen

12.09. 2022

Kommissorium for opdatering af magtudredningen

Folketinget igangsatte i 1997 en analyse af det danske folkestyres situation ved overgangen til det 21. århundrede. Magtudredningen var et meget omfattende forskningsprojekt, som strakte sig fra 1998 til 2003 og bidrog med vigtig viden om det danske politiske system og samfund. Forarbejdet til magtudredningen foregik i 1994 til 1997 i Folketingets særligt nedsatte *Udvalget vedrørende analyse af demokrati og magt i Danmark*. Udvalgets arbejde mundede ud i en beretning med et længere idékatalog af emner, som udgjorde kommissoriet, og som forskningsledelsen efterfølgende valgte at organisere i et forskningsprojekt omfattende ni temaer.

Magtudredninger er en skandinavisk tradition. Der er således gennemført magtudredninger i Norge i 1970'erne, Sverige i 1980'erne og Danmark og Norge omkring årtusindskiftet.

Der er nu gået næsten to årtier siden magtudredningens afslutning, og folkestyrets vilkår ændrer sig løbende med samfundsudviklingen. Blandt andet er der sket en stor teknologisk og digital udvikling, hvor sociale medier har gjort deres indtog, og medie billedet har forandret sig. Folkestyrets og de folkevalgtes vilkår har ligeledes ændret sig med samfundsudviklingen. Tempoet i dansk politik og i medierne er øget, og lov- og beslutningsarbejdet for politikerne er vokset i mængde og kompleksitet i de seneste årtier.

Samfundsudviklingen kalder på en opdateret magtudredning, og Demokratikommisionen under Dansk Ungdoms Fællesråd foreslår i sine anbefalinger fra 2020, at der etableres en Folkestyrekommision eller gennemføres en opdatering af Magtudredningen for at styrke de centrale demokratiske institutioner. Der skal gennemføres en opdatering af magtudredningen, som forskningsmæssigt fokuserer på at belyse udvalgte områder, hvor der er eller formodes at være sket samfundsmæssigt vigtige udviklinger siden det oprindelige magtudredningsprojekt. Den opdaterede magtudredning skal skabe ny forskningsbaseret viden om demokratiets tilstand og vilkårene for de demokratiske processer til gavn for både folkevalgte politikere og den brede offentlighed. Arbejdet skal samtidig bidrage til at skabe grundlaget for en positiv udvikling, således at det danske folkestyre fortsat står stærkt i fremtiden.

Temaer

En opdateret magtudredning skal belyse de tre overordnede temaer beskrevet nedenfor. Forskerne, der skal udføre opdateringen af magtudredningen, har i den forbindelse frihed til at definere de konkrete forskningsspørgsmål. Forskningsledelsen får således mulighed for at tage emner op, der ligger ud over de tre temaer, om end hovedvægten skal være inden for disse.

Folkestyrets institutioner og de politiske processer

Danmark er et demokrati med tredeling af magten, hvor den politiske magt, som tildeles i grundloven, hviler på den demokratiske legitimitet, som navnlig opnås gennem valg. På den baggrund er der særlig grund til bl.a. at undersøge spørgsmål om de grundlæggende rammer for demokratiet, herunder vilkårene for folke-

styrets institutioner, de politiske partiers rolle, de demokratiske processer, herunder lovgivningsarbejdet, implementering af de politiske beslutninger og mulige udfordringer, når det kommer til særligt komplekse samfundsmæssige problemstillinger. Interesseorganisationers og lobbyisters dialog og samarbejde med politikere kan også være relevant at belyse samt forholdet mellem økonomiske magtstrukturer og politisk magt, herunder bl.a. i forhold til vægtningen mellem særinteresser og almene hensyn.

Derudover kan ændringer i magtbalancen mellem folkestyrets institutioner være relevant at belyse. Spørgsmål om magtfordelingen og samspillet mellem de politiske niveauer – lokal- og regionaldemokratiet, national politik, EU og internationale organisationer – kan også være omfattet af temaet. Som en del af et internationalt perspektiv kan det endvidere være relevant at belyse betydningen af globaliseringen for magtforholdene i Danmark samt de rammer, som EU-regulering mv. sætter for dansk regulering og beslutningstagning, dansk indflydelse på EU og interesseorganisationers indflydelse i EU. Belysningen af temaet skal primært ske i lyset af den samfundsmæssige udvikling siden den oprindelige magtudrednings afslutning.

Deltagelse i det demokratiske fællesskab og civilsamfundet

Temaet kan bl.a. omfatte befolkningens, herunder ungdommens, tillid og mistillid til politikerne og de demokratiske institutioner, som er et vigtigt aspekt i demokratiet. Derudover kan polarisering og marginalisering være relevant at belyse, herunder i et internationalt perspektiv. Relevante emner kan også omfatte ulighed i demokratisk deltagelse, herunder forskel på valgdeltagelse og deltagelse i foreningslivet set i forhold til alder, socialgruppe mv. samt eventuelle ændringer i den sociale og uddannelsesmæssige sammensætning af valgte politikere og repræsentanter i brugerbestyrelser mv. Det kan også være relevant at belyse partiernes rolle for deltagelse i det demokratiske fællesskab og de faldende medlemstal i partierne samt ændringer i foreningslivet, herunder den frivillighed, der foregår uden for foreningerne. Temaet kan også inddrage nyere demokratiske deltagelsesformer som f.eks. borgerting og borgergrupper.

Endvidere kan det være relevant at se på deltagelsen i andre styrende organer i samfundet.

Teknologiens og mediernes udvikling og den demokratiske samtale

Temaet kan bl.a. omfatte mediebildets udvikling, herunder de traditionelle og nye mediers demokratiske rolle og ansvar samt nye vilkår for medierne såsom nyheder i døgndrift og et hastigere tempo i nyhedsdækningen og betydningen heraf for politikere og den politiske debat. Også øget konkurrence på mediemarkedet og evt. påvirkning af mediernes kvalitet kan være relevant at belyse, herunder forskellige befolkningsgruppers anvendelse af medier. Temaet kan også omfatte ulighed i adgang til den offentlige samtale og den politiske dagsorden, de traditionelle medier og nye mediers dækning og kommentering af politik og forholdet mellem sociale medier og de journalistisk redigerede medier.

Derudover kan temaet omfatte de sociale mediers indflydelse på den demokratiske samtale. Det kan bl.a. handle om adgangen til at få politikere og beslutningstagere i tale samt politikeres og andre aktørers brug af sociale medier som talerør

til hhv. befolkning og beslutningstagere. Det kan også handle om tonen i debatten, som kan afholde personer fra at deltage, herunder særlige udfordringer for kvinder og minoritetsgrupper i forhold til den offentlige debat og hadske beskeder. Sociale medier som primær nyhedskilde og følgende risiko for ekkokamre og fake news kan også være et relevant emne, ligesom tech-giganternes dominans og ansvar for den demokratiske samtale kan være relevant at belyse, herunder den retlige ramme for deres virke. Endelig kan temaet også omfatte teknologiens påvirkning af mennesker og magt.

Inden for alle tre temaer efterspørges internationale sammenligninger, i det omfang det er relevant for forskningsspørgsmålet.

Udpegning af forskningsleder

Uddannelses- og forskningsministeren udpeger forskningslederen efter indstilling fra Danmarks Frie Forskningsfond. Forskningslederen skal være en anerkendt forsker, dvs. en person, der i en årrække på videnskabeligt plan aktivt har beskæftiget sig med forskning, og som er på mindst lektor- eller seniorforskerniveau. Der lægges derudover vægt på, at vedkommende har betydelig erfaring med forskningsledelse og formidling til den brede offentlighed.

Danmarks Frie Forskningsfond indstiller et mindre antal egnede kandidater til uddannelses- og forskningsministeren og træffer beslutning om den nærmere procedure herfor. Processen skal indledes med et åbent opslag, hvor universiteter m.fl. kan foreslå kandidater.

Organisering

Der etableres en forskningsledelse på 4-5 anerkendte forskere, som udpeges af forskningslederen. Der lægges i den forbindelse vægt på en tværvideenskabelig sammensætning af forskningsledelsen samt repræsentation fra forskellige forskningsinstitutioner. Forskningsledelsen koordinerer arbejdet med en opdateret magtudredning og udmønter forskningsmidlerne til de delprojekter, som ledelsen vurderer har mest potentiale. Forskningsledelsen kan selv udføre konkrete forskningsaktiviteter og uddelegere til forskere uden for forskningsledelsen.

Forskningsprojektet må have en varighed af cirka fem år.

Der etableres en ekstern følgegruppe med deltagelse af repræsentanter fra Folketinget, erhvervsorganisationer, fagbevægelsen og øvrige relevante repræsentative organisationer samt personer med særlig indsigt på området.

Forskningsledelsen udarbejder indledningsvist en samlet projektplan med oversigt over forskningsprojektets delprojekter. Projektplanen, herunder emnevalg, drøftes med følgegruppen, og forskningsledelsen træffer endelig beslutning om projektplanen. Forskningsledelsen opfordres til at overveje indledningsvis brug af litteraturstudier og kortlægning af eksisterende viden, hvor det vurderes relevant.

Forskningsledelsen orienterer løbende følgegruppen om forskningsprojektets deliverancer og resultater og faciliterer løbende drøftelser med følgegruppen herom. Drøftelserne tilrettelægges i muligt og relevant omfang med et fremadrettet og anvendelsesorienteret sigte.

Følgegruppen kan løbende give input til forskningsledelsen, men det er forskningsledelsen, der træffer beslutning om teoretisk tilgang, metode, valg af emner og lignende. Forskningen skal således udføres i fuld armslængde til det politiske niveau, erhvervslivet, organisationer og andre interessenter.

Uddannelses- og forskningsministeren udpeger følgegruppen, der sammensættes som følger:

- Formanden for Folketinget
- Et medlem af Folketinget fra hvert af Folketingets partier (indstilles af folketingsgrupperne)
- En repræsentant fra det regionale niveau (indstilles af Danske Regioner)
- En repræsentant fra det kommunale niveau (indstilles af KL)
- En repræsentant fra EU-niveau (dansktalende, udpeges af uddannelses- og forskningsministeren)
- To repræsentanter fra erhvervsorganisationer (indstilles af hhv. DI og DE)
- To repræsentanter fra fagbevægelsen (indstilles af hhv. FH og Akademikerne)
- Formanden for Demokratikommissionen
- En repræsentant fra DUF - Dansk Ungdoms Fællesråd (indstilles af DUF)
- En repræsentant fra Dansk Journalistforbund (indstilles af Dansk Journalistforbund)
- En repræsentant fra mediebranchen (udpeges af uddannelses- og forskningsministeren)
- En repræsentant fra en civilsamfundsorganisation (udpeges af uddannelses- og forskningsministeren)
- En repræsentant fra en folkeoplysningsorganisation (indstilles af Dansk Folkeoplysnings Samråd)
- Tre til fire medlemmer udpeget i deres personlige egenskab (udpeges af uddannelses- og forskningsministeren) mhp. at kunne supplere følgegruppen med personer, der bidrager med væsentlige perspektiver og erfaringer uden nødvendigvis aktuelt at repræsentere en organisation mv.

Følgegruppen sekretariatsbetjenes af forskningsledelsen.

Aftalepartierne finder det hensigtsmæssigt, at forskningsledelsen etablerer et internationalt rådgivningspanel, herunder med nordisk deltagelse.

Aftalepartierne noterer sig, at der blandt Folketingets grupper er opbakning til, at Folketingets Udvalg for Forretningsordenen i forbindelse med forskningsprojektets opstart vil nedsætte et udvalg.

Inddragelse, formidling og afrapportering

Der er en forventning om, at forskningsledelsen, i relevant omfang, indtænker inddragende aktiviteter såsom høringer og konferencer undervejs i projektet. Der er ligeledes en forventning om, at forskningsledelsen formidler forskningens resultater bredt til offentligheden i en lettilgængelig form. Der lægges i den forbindelse vægt på, at der formidles løbende i den periode, hvor forskningsprojektet løber,

samtidig med, at der skal sikres tid til forskningsaktiviteterne. Følgegruppens medlemmer har ansvar for at bidrage til disse formidlende aktiviteter og i øvrigt for at understøtte en bred forankring af forskningsprojektets resultater. Aftalepartierne opfordrer herudover Folketingets Præsidium til at facilitere, at der i regi af Folketinget sker debatskabende formidlingsaktiviteter med afsæt i forskningsprojektet.

Ved projektets afslutning sammenfattes de væsentligste forskningsresultater i en samlet slutrapport, der fremlægges for den eksterne følgegruppe samt ved en konference, der er åben for offentligheden og afholdes i umiddelbar forlængelse af projektets afslutning.

Økonomi

Der blev i 2022 afsat 20,3 mio. kr. (2022-pl) til opdatering af magtudredningen, jf. Aftalen om fordeling af forskningsreserven mv. i 2022 af 28. oktober 2021. Aftalepartierne er enige om at afsætte 20,8 mio. kr. (2023-pl) yderligere i 2023, således at der samlet afsættes 41,6 mio. kr. (2023-pl).